

भाग २

श्री ५ को सरकार

कानून, न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय

श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवको शासनकालको एककाइसौ वर्षमा संसदले बनाएको तल लेखिए बमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशित गरिएको छ।

२०४९ सालको ऐन नं ३७

स्वस्तिश्री गिरिराजचक्रचूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध बिरूदावली विराजमान मानोन्नत महेन्द्रमाला परम नेपालप्रतापभास्कर ओजस्विराजन्य परम गौरवमय तेजस्वी त्रिभुवनप्रजातन्त्रश्रीपद परम उज्ज्वल कीर्तिमय नेपालश्रीपद परम प्रोज्ज्वल नेपालतारा परम पवित्र ॐरामपट्ट परम ज्योतिर्मय सुविख्यात त्रिशक्तिपट्ट परम सुप्रसिद्ध प्रबल गोरखादक्षिणबाहु परमाधिपति अतिरथी परम सेनाधिपति श्री श्री श्री श्री श्रीमन्महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव देवानाम् सदा समरविजयिनाम्।

ट्रेड यूनियनको सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावना: प्रतिष्ठानमा काम गर्ने कामदारहरूको व्यावसायिक तथा पेशागत हक हितलाई संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नको लागि ट्रेड यूनियनको दर्ता, सञ्चालन र तत्सम्बन्धी अन्य आवश्यक व्यवस्था गर्ने सम्बन्धमा कानूनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवको शासनकालको एककाइसौ वर्षमा संसदले यो ऐन बनाएकोछ।

(२६)

६६८

आधिकारिकता-मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएकोछ, मात्र लागु हुनेछ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस ऐनको नाम "ट्रेड यूनियन ऐन, २०४९" रहेको छ ।

(२) यो ऐन श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी तोकेको मिति देखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा:-

(क) "प्रतिष्ठान" भन्नाले श्रम ऐन, २०४८ को दफा २ को खण्ड (ख) बमोजिमको प्रतिष्ठान सम्भन्धु पर्छ ।

(ख) "कामदार" भन्नाले कुनै प्रतिष्ठानमा कार्यरत स्थायी, अस्थायी, पिसरेट वा ठेक्कामा काम गर्ने कामदार सम्भन्धु पर्छ र सो शब्दले प्रतिष्ठानको सुपरिवेक्षण, प्रशासकीय नियन्त्रण वा व्यवस्थापनको काममा संलग्न रहेका कर्मचारी बाहेक अन्य सबै कर्मचारीलाई समेत जनाउँछ ।

(ग) "व्यवस्थापक" भन्नाले श्रम ऐन, २०४८ को दफा २ को खण्ड (च) बमोजिमको व्यवस्थापक सम्भन्धु पर्छ ।

(घ) "ट्रेड यूनियन" भन्नाले कामदारहरूको पेशागत हक हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्न यस ऐन बमोजिम दर्ता

६६९ (२७)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएकोछि, मात्र लागु हुनेछ ।

भएको प्रतिष्ठान स्तरको ट्रेड यूनियन सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले ट्रेड यूनियन संघ तथा ट्रेड यूनियन महासंघलाई समेत जनाउँछ।

(ड) "प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड यूनियन" भन्नाले दफा ३ बमोजिम दर्ता भएको प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड यूनियन सम्भन्नु पर्छ ।

(च) "ट्रेड यूनियन संघ" भन्नाले दफा ४ बमोजिम दर्ता भएको ट्रेड यूनियन संघ सम्भन्नु पर्छ।

(छ) "ट्रेड यूनियन महासंघ" भन्नाले दफा ५ बमोजिम दर्ता भएको ट्रेड यूनियन महासंघ सम्भन्नु पर्छ।

(ज) "आधिकारिक ट्रेड यूनियन" भन्नाले कामदारहरूको हक हितको संरक्षण गर्नको लागि व्यवस्थापक सित सामूहिक सौदावाजी गर्न दफा ११ बमोजिम मान्यता प्राप्त गरेको प्रतिष्ठान स्तरको ट्रेड यूनियन सम्भन्नु पर्छ।

(झ) "कार्य समिति" भन्नाले ट्रेड यूनियनको विधान बमोजिम गठित कार्य समिति सम्भन्नु पर्छ।

(ञ) "सदस्य" भन्नाले प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड यूनियनको सदस्यता लिएको सम्बन्धित प्रतिष्ठानको कामदार सम्भन्नु पर्छ।

६७० (२८)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

- (ट) "पदाधिकारी" भन्नाले कार्य समितिको अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, महा-सचिव, सचिव र कोषाध्यक्ष सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले कार्य समितिको सदस्यलाई समेत जनाउँछ।
- (ठ) "पडिजकाधिकारी" भन्नाले दफा १४ बमोजिम नियुक्त पडिजकाधिकारी सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले पडिजकाधिकारीको अधिकार प्रयोग गर्न पाउने गरी श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी तोकेको अधिकारीलाई समेत जनाउँछ।
- (ड) "दर्ता किताब" भन्नाले ट्रेड यूनियन दर्ता गर्न दफा १६ बमोजिम खडा गरेको दर्ता किताब सम्भन्नु पर्छ।
- (ढ) "श्रम अदालत" भन्नाले श्रम ऐन, २०४८ अन्तर्गतको श्रम अदालत सम्भन्नु पर्छ।
- (ण) "तोकिएको" वा "तोकिए बमोजिम" भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा वा श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी जारी गरेको आदेशमा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्भन्नु पर्छ।

परिच्छेद-२
ट्रेड यूनियनको दर्ता

३ प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड यूनियनको दर्ता:
(१) सम्बन्धित प्रतिष्ठानका कामदारहरूले आफ्नो पेशागत हक हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्न प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड यूनियनहरूको गठन गर्न सक्नेछन्।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठित प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड यूनियन दर्ता गराउनको लागि कार्य समितिले तोकेको पदाधिकारीले कम्तिमा दश जना सदस्यहरूको हस्ताक्षर गराई सो ट्रेड यूनियनको विधान र तोकिएको दस्तूर संलग्न राखी तोकिएको विवरण सहित तोकिए बमोजिमको ढाँचामा पञ्जिकाधिकारी समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम परेको दरखास्त उपर पञ्जिकाधिकारीले दर्ताको लागि रीत पुगे नपुगेको हेरी दरखास्त परेको मितिले वा दफा ६ बमोजिम थप विवरण मागिएकोमा त्यस्तो विवरण प्राप्त भएको मितिले पन्ध्र दिन भित्र त्यस्तो ट्रेड यूनियन दर्ता गरी तोकिए बमोजिमको ढाँचामा दरखास्तवालालाई दर्ताको प्रमाणपत्र दिनु पर्नेछ।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सम्बन्धित प्रतिष्ठानको कम्तिमा पच्चीस प्रतिशत कामदारहरू सदस्य नभएको प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड यूनियनलाई दर्ता गरिने छैन।

६६२ (३०)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(५) कुनै पनि कामदार एकै समयमा एकभन्दा बढी प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड यूनियनको सदस्य हुन सक्ने छैन।

४. ट्रेड यूनियन संघको दर्ता : (१) कम्तिमा पचास वटा प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड यूनियनहरूले वा एकै प्रकृतिको प्रतिष्ठानका कम्तिमा पाँच हजार कामदारहरूले आपसमा सम्झौता गरी ट्रेड यूनियन संघ गठन गर्न सक्नेछन्।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि प्रतिष्ठान बाहिरका एकै प्रकृतिका उद्योग व्यवसायमा काम गर्ने कम्तिमा दुइसय पचास जना कामदारहरूले पनि आपसमा सम्झौता गरी ट्रेड यूनियन संघ गठन गर्न सक्नेछन्।

(३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम गठित ट्रेड यूनियन संघ दर्ता गराउनको लागि कार्य समितिले तोकेको पदाधिकारीले त्यस्तो ट्रेड यूनियनहरूले आपसमा गरेको सम्झौताको प्रतिलिपि, ट्रेड यूनियन संघको विधान र तोकिएको दस्तूर समेत संलग्न राखी तोकिएको विवरण सहित तोकिए बमोजिमको ढाँचामा पञ्जिकाधिकारी समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम परेको दरखास्त उपर पञ्जिकाधिकारीले दर्ताको लागि रीत पुगे नपुगेको हेरी दरखास्त परेको मितिले वा दफा ६ बमोजिम थप विवरण मागिएकोमा त्यस्तो विवरण प्राप्त भएको मितिले पन्ध्र दिन भित्र त्यस्तो ट्रेड यूनियन संघ दर्ता गरी तोकिए बमोजिमको ढाँचामा दरखास्तवालालाई दर्ताको प्रमाणपत्र दिनु पर्नेछ।

६६३ (३१)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(५) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा नार्खाएको भएतापनि कुनै पनि प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड यूनियन एकै समयमा एक भन्दा बढी ट्रेड यूनियन संघको सदस्य हुन सक्ने छैन र कुनै एउटा ट्रेड यूनियन संघमा एउटै प्रतिष्ठानका एक भन्दा बढी प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड यूनियन सदस्य हुन पाउने छैन।

(६) उपदफा (४) बमोजिम ट्रेड यूनियन संघ दर्ता भएपछि त्यस्तो ट्रेड यूनियन संघको सदस्य संख्या दश प्रतिशतसम्म कम हुन गएमा पनि त्यस्तो ट्रेड यूनियन संघको दर्ता एक वर्षसम्म कायम रहनेछ।

५. ट्रेड यूनियन महासंघको दर्ता: (१) कम्तिमा दश वटा ट्रेड यूनियन संघहरूले आपसमा सम्झौता गरी ट्रेड यूनियन महासंघ गठन गर्न सक्नेछन्।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठित ट्रेड यूनियन महासंघ दर्ता गराउनको लागि कार्य समितिले तोकेको पदाधिकारीले ट्रेड यूनियन संघहरूले आपसमा गरेको सम्झौताको प्रतिलिपि, ट्रेड यूनियन महासंघको विधान र तोकिएको दस्तूर समेत संलग्न राखी तोकिएको विवरण सहित तोकिए बमोजिमको ढाँचामा पञ्जिकाधिकारी समक्ष दस्तावेज दिनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम परेको दस्तावेज उपर पञ्जिकाधिकारीले दर्ताको लागि रीत पुगे नपुगेको हेरी दस्तावेज परेको मितिले वा दफा ६ बमोजिम थप विवरण मागिएकोमा त्यस्तो विवरण प्राप्त भएको मितिले पन्ध्र दिन भित्र त्यस्तो ट्रेड यूनियन महासंघ दर्ता गरी तोकिए बमोजिमको

६६४ (३२)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागू हुनेछ।

ठाँचामा दरखास्तवालालाई दर्ताको प्रमाणपत्र दिनु पर्नेछ।

(४) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि कुनै पनि ट्रेड यूनियन संघ एकै समयमा एक भन्दा बढी ट्रेड यूनियन महासंघको सदस्य हुन सक्ने छैन।

(५) उपदफा (३) बमोजिम ट्रेड यूनियन महासंघ दर्ता भएपछि त्यस्तो ट्रेड यूनियन महासंघको सदस्य संख्या दश प्रतिशत सम्म कम हुन गएमा पनि त्यस्तो ट्रेड यूनियन महासंघको दर्ता एक वर्षसम्म कायम रहनेछ।

६. थप विवरण माग्न सक्ने : (१) पडिजकाधिकारीले ट्रेड यूनियनको दर्ताको सम्बन्धमा थप विवरण आवश्यक देखेमा ट्रेड यूनियन दर्ताको लागि दरखास्त परेको मितिले सात दिन भित्र आवश्यक देखिएको विवरण माग्न सक्नेछ।

(२) दफा ३, ४, र ५ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि उपदफा (१) बमोजिम मागिएको विवरणहरू प्राप्त नभएसम्म कुनै पनि ट्रेड यूनियन दर्ता हुने छैन।

७. दर्ता गर्न इन्कार गर्न सकिने: पडिजकाधिकारीले देहायका अवस्थामा ट्रेड यूनियन दर्ता गर्न इन्कार गर्न सक्नेछ:-

(क) दरखास्तसाथ आवश्यक विवरणहरू संलग्न नभएमा,

(ख) सम्बन्धित प्रतिष्ठानको कम्तिमा २५ प्रतिशत कामदार सदस्य नभएको प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड यूनियन भएमा,

६७५ (३३) 
आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(ग) ट्रेड यूनियनको नाम पहिले दर्ता भएको कुनै ट्रेड यूनियनको नामसंग मिल्ने भएमा,

(घ) ट्रेड यूनियनको विधानमा दफा १० मा लेखिएका विवरणहरू समावेश नगरिएको भएमा।

परिच्छेद-३

ट्रेड यूनियनको सञ्चालन, व्यवस्था र मान्यता

८. स्वशासित र संगठित संस्था हुने: (१) ट्रेड यूनियन अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला स्वशासित र संगठित संस्था हुनेछ।

(२) ट्रेड यूनियनको काम कारवाहीको निमित्त आफ्नो एउटा छुट्टै छाप हुनेछ।

(३) ट्रेड यूनियनले व्यक्ति सरह चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न बेचबिखन गर्न वा अन्य किसिमले व्यवस्था गर्न सक्नेछ।

(४) ट्रेड यूनियनले व्यक्ति सरह आफ्नो नामबाट नालिस उजूर गर्न र ट्रेड यूनियन उपर पनि सोही नामबाट नालिस उजूर लाग्न सक्नेछ।

९. उद्देश्य: (१) ट्रेड यूनियनको उद्देश्य देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) कामदारहरूको कामको अवस्थामा सुधार गरी तिनीहरूको आर्थिक र सामाजिक समुन्नतिको लागि कार्यरत रहने,

६४०६ (३४)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

- (ख) कामदार र व्यवस्थापक बीच राम्रो सम्बन्ध राख्न प्रयत्न गर्ने,
- (ग) प्रतिष्ठानको उत्पादकत्वमा वृद्धि गरी प्रतिष्ठानको विकास गर्नमा सघाउ पु-याउने,
- (घ) कामदारहरूलाई कर्तव्यनिष्ठ र अनुशासित बनाउन प्रयत्नशील रहने।

(२) उपदण्ड (१) मा लेखिएका उद्देश्यहरूका अतिरिक्त ट्रेड यूनियन संघ र ट्रेड यूनियन महासंघको उद्देश्य देहाय बमोजिम हुनेछः-

- (क) कामदारहरूलाई शिक्षा दिने सम्बन्धमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने,
- (ख) कामदारहरूको हितको निमित्त अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरूसँग सम्पर्क कायम राख्ने,
- (ग) श्रम नीति तर्जुमा गर्ने सम्बन्धमा श्री ५ को सरकारलाई आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने,
- (घ) कामदारहरूको सामाजिक एवं आर्थिक स्तरको विकास गर्न आवश्यक कार्यशाला, गोष्ठी, सेमिनार आदि सञ्चालन गरी कामदारहरूलाई उपयोगी हुने तथ्यहरू प्रकाशन गर्ने,
- (ङ) कामदारहरूको हक हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने सम्बन्धमा श्री ५ को

(३५)

६६६
आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

सरकारसंग याता गने र प्रचलित कानूनको अधीनमा रही अन्य आवश्यक उपायहरू अपनाउने।

१०. विधान : (१) ट्रेड यूनियनको विधानमा देहायका विवरणहरू समावेश गरिएको हुनु पर्नेछ :-

- (क) ट्रेड यूनियनको नाम र ठेगाना,
- (ख) ट्रेड यूनियन स्थापना गर्नुको उद्देश्य,
- (ग) कार्य समितिको गठन विधि र कार्य अवधि बढीमा चार वर्ष हुने,
- (घ) साधारण सदस्यता, पदाधिकारीहरूको संख्या र तिनीहरूको निर्वाचन प्रकृया,
- (ङ) एक वर्ष अविच्छिन्न सेवा गरेको र नेपाली नागरिक कामदार मात्र पदाधिकारीमा निर्वाचित हुन सक्ने व्यवस्था,
- (च) ट्रेड यूनियनको केष र त्यसको लेखा परीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था,
- (छ) ट्रेड यूनियनको हिसाब किताबको जाँचबुझ तथा निरीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था,
- (ज) पदाधिकारीहरूको विरुद्धमा अविश्वासको प्रस्ताव र्याउन सक्ने व्यवस्था,

(३६)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

- (रु) ट्रेड यूनियनको साधारण सभा र कार्य समितिको काम, कर्तव्य, अधिकार र बैठक सम्बन्धी व्यवस्था,
- (ज) ट्रेड यूनियनको विधान संशोधन प्रकृया,
- (ट) ट्रेड यूनियन विघटन सम्बन्धी व्यवस्था,
- (ठ) ट्रेड यूनियन विघटन भएपछि ट्रेड यूनियनको सम्पत्ति र दायित्व सम्बन्धी व्यवस्था ।

(२) ट्रेड यूनियनको विधानमा कुनै किसिमको संशोधन गरिएमा त्यसरी संशोधन गरिएको पैंतीस दिन भित्र सम्बन्धित पदाधिकारीले त्यस्तो संशोधनको प्रति संलग्न राखी सो कुराको जानकारी पञ्जिकाधिकारीलाई दिनु पर्नेछ र निज पञ्जिकाधिकारीबाट सो को स्वीकृति समेत लिनु पर्नेछ।

११. आधिकारिक ट्रेड यूनियनको मान्यता : (१) आधिकारिक ट्रेड यूनियनको निर्वाचनमा सम्बन्धित प्रतिष्ठानको कामदारहरूको बहुमत प्राप्त गर्ने प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड यूनियन कामदारहरूको तर्फबाट व्यवस्थापकसंग सामूहिक सौदावाजी गर्न मान्यता प्राप्त आधिकारिक ट्रेड यूनियन मानिनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम मान्यता प्राप्त आधिकारिक ट्रेड यूनियनले त्यसरी मान्यता प्राप्त गरेको मितिले पैंतीस दिन भित्र सो कुराको लिखित सूचना पञ्जिकाधिकारी र व्यवस्थापकलाई दिनु पर्नेछ।

(३७)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम सूचना प्राप्त भएको मितिले पन्ध्र दिन भित्र पञ्जिकाधिकारीले तोकिए बमोजिम आधिकारिक ट्रेड यूनियनको प्रमाणपत्र दिनु पर्नेछ।

१२. माग दाबी प्रस्तुत गर्ने : (१) श्रम ऐन, २०४८ को दफा ७४ को उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि आधिकारिक ट्रेड यूनियनको कार्य समितिले कामदारहरूको तर्फबाट सामूहिक सौदावाजी गर्न तोकिएको संख्यामा अपना प्रतिनिधिहरूको नाम सुलाई लिखित रूपमा व्यवस्थापक समक्ष माग दाबी प्रस्तुत गर्न सक्नेछ।

(२) श्रम ऐन, २०४८ को दफा ७६ मा लेखिएको प्रकृया पूरा नगरी आधिकारिक ट्रेड यूनियनले प्रतिष्ठानमा हडताल गर्ने वा त्यसलाई सघाउ पु-याउने किसिमका कुनै पनि काम गर्न हुँदैन।

१३. आधिकारिक ट्रेड यूनियनको मान्यतावधि : दफा ११ बमोजिम मान्यता प्राप्त गरेको आधिकारिक ट्रेड यूनियनले कामदारहरूको तर्फबाट व्यवस्थापकसंग सामूहिक सौदावाजी गर्न पाउने अवधि सोही दफाको उपदफा (३) बमोजिम पञ्जिकाधिकारीले प्रमाणपत्र दिएको मितिबाट दुई वर्षसम्मको लागि कायम रहनेछ।

परिच्छेद-४

पञ्जिकाधिकारीको नियुक्ति र काम, कर्तव्य तथा अधिकार

१४. पञ्जिकाधिकारीको नियुक्ति: (१) यस ऐन बमोजिम ट्रेड यूनियन दर्ता गर्नको लागि श्री ५ को सरकारले

६८० (३८)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

आवश्यकतानुसार पडिजकाधिकारीहरूको नियुक्ति गर्नेछ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी आवश्यकतानुसार अन्य कुनै अधिकारीलाई समेत पडिजकाधिकारीको अधिकार प्रयोग गर्न पाउने गरी तोक्न सक्नेछ।

१५. पडिजकाधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकार :
पडिजकाधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) ट्रेड यूनियन दर्ता गर्ने,

(ख) दर्ता भएको ट्रेड यूनियनको विवरण तथा तत्सम्बन्धी अन्य लगतहरू दर्ता किताब सङ्ग गरी अद्यावधिक रूपमा राख्ने,

(ग) ट्रेड यूनियन दर्ता गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक देखिएका थप विवरणहरू समेत माग्ने,

(घ) यस ऐन बमोजिम ट्रेड यूनियनले पेश गर्नु पर्ने विवरण, प्रतिवेदन वा अन्य कागजपत्र पेश नगरेमा वा भुट्टा पेश गरेमा आवश्यक कारवाही चलाउने,

(ङ) आधिकारिक ट्रेड यूनियन निर्वाचन गर्ने प्रक्रिया निर्धारण गर्ने।

६८७

(३९)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

१६. दत्ता किताब : ट्रेड यूनियनको विवरण, लगत इत्यादि अद्यावधिक रूपमा राख्न पत्रिकाधिकारीले छुट्टै दत्ता किताब खडा गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद-५

कोष र लेखा परीक्षा

१७. कोष: (१) ट्रेड यूनियनको आफ्नो छुट्टै कोष हुनेछ र सो कोषमा देहायका रकमहरू रहनेछन्:-

- (क) सदस्यता शुल्कबाट प्राप्त रकम,
- (ख) राष्ट्रिय संघ संस्थाबाट सहयोग वा अनुदान स्वरूप प्राप्त रकम,
- (ग) अन्य कुनै श्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(२) ट्रेड यूनियनको नामबाट गरिने सबै खर्च कोषबाट व्यहोरिनेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा रहने रकमहरू नेपाल अधिराज्य भित्रको कुनै वाणिज्य बैंकमा खाता खोली जम्मा गरिनेछ।

१८. लेखा र लेखापरीक्षा: (१) ट्रेड यूनियनको लेखा विधानमा उल्लेख भए बमोजिम राख्नु पर्नेछ।

(२) ट्रेड यूनियनको साधारण सभाले नियुक्त गरेको लेखापरीक्षकद्वारा उपदफा (१) बमोजिम राखिएको लेखाको लेखा परीक्षा हुनेछ।

परिच्छेद-६

विविध

१९. ट्रेड यूनियनको सम्मिलन: (१) कुनै प्रतिष्ठानको दुई वा दुई भन्दा बढी ट्रेड यूनियनहरू एउटै

६८२

(४०)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड यूनियनमा सम्मिलन हुन चाहेमा त्यसरी सम्मिलन हुन चाहने प्रत्येक ट्रेड यूनियनका सदस्यहरूको बहुमतले सम्मिलन हुने पक्षमा मतदान गरेमा त्यस्ता ट्रेड यूनियनहरूले आपसमा सम्झौता गरी प्रतिष्ठानस्तरको नयाँ ट्रेड यूनियन गठन गर्न सक्नेछन् ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठित नयाँ प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड यूनियन दर्ता गराउनको लागि कार्य समितिले तोकेको पदाधिकारीले सम्मिलन भएका ट्रेड यूनियनहरूले आपसमा गरेको सम्झौताको प्रतिलिपी, त्यस्तो ट्रेड यूनियनको विधान र तोकिएको दस्तुर समेत संलग्न राखी तोकिएको विवरण सहित तोकिए बमोजिमको ढाँचामा पञ्जिकाधिकारी समक्ष दख्खास्त दिनु पर्नेछ ।

२०. नाम परिवर्तनको सूचना : कुनै ट्रेड यूनियनले आफ्नो नाम परिवर्तन गरेमा त्यसरी नाम परिवर्तन गरिएको पैंतीस दिन भित्र त्यसको सूचना पञ्जिकाधिकारीलाई दिनु पर्नेछ ।

२१. नाम परिवर्तन, सम्मिलन वा विलय भएमा त्यसको असर: (१) कुनै ट्रेड यूनियनको नाम परिवर्तन भएको कारणबाट मात्र त्यस्तो ट्रेड यूनियनले प्राप्त गर्ने अधिकार वा पूरा गर्नु पर्ने दायित्वमा कुनै असर परेको मानिने छैन ।

(२) दुई वा दुई भन्दा बढी ट्रेड यूनियनहरूको एउटै ट्रेड यूनियनमा सम्मिलन भएमा वा एउटा ट्रेड यूनियन अर्को ट्रेड यूनियनमा विलय भएमा त्यस्तो ट्रेड यूनियनले पूरा गर्नु पर्ने दायित्वमा कुनै असर पर्ने छैन ।

६८३ (४१)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ ।

२२. करार सम्बन्धी दायित्व पूरा गर्नु पर्ने: ट्रेड यूनियन आफैले गरेको वा ट्रेड यूनियनको तर्फबाट अधिकार प्राप्त पदाधिकारीले गरेको करारको दायित्व पूरा गर्ने कर्तव्य त्यस्तो ट्रेड यूनियनको हुनेछ ।
२३. मुद्दा नचलाइने: प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड यूनियन वा त्यस्तो ट्रेड यूनियनको पदाधिकारीले यो ऐन र श्रम ऐन, २०४८ को प्रकृया पूरा गरी सामूहिक सौदावाजी गर्ने सन्दर्भमा कुनै कार्य गर्दा प्रतिष्ठानलाई कुनै असर पर्न गएको रहेछ भने पनि त्यस कुरालाई लिएर त्यस्तो ट्रेड यूनियन वा पदाधिकारीको विरुद्धमा कुनै पनि अदालतमा मुद्दा चलाइने छैन ।
२४. वार्षिक विवरण पेश गर्नु पर्ने: (१) ट्रेड यूनियनले आफ्नो हिसाब किताबको लेखापरीक्षा गराई सम्पूर्ण सम्पत्ति, ऋण र दायित्व समेत स्पष्ट देखिने गरी प्रत्येक वर्षको वार्षिक विवरण आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महीना भित्र पञ्जिकाधिकारी समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको वार्षिक विवरणमा ट्रेड यूनियनका शुल्क तिर्ने सदस्यहरूको कूल संख्या र वर्षभरी फेरवदल भएका पदाधिकारीहरूको विवरण समेत समावेश गरेको हुनु पर्नेछ ।
२५. दर्ता खारेज: (१) पञ्जिकाधिकारीले यस ऐन बमोजिम दर्ता भएको ट्रेड यूनियनको दर्ता देहायका अवस्थामा खारेज गर्नु पर्नेछ:-

६८४

(४२)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

- (क) ट्रेड यूनियनले दर्ता खारेज गर्नको लागि पडिजकाधिकारी समक्ष दरखास्त दिएमा,
- (ख) ट्रेड यूनियनको दर्ता भूल वा जालसाजीबाट हुन गएको कुरा प्रमाणित भएमा,
- (ग) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको विपरीत हुने गरी काम कारवाही गरेमा ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (ख) र (ग) मा लेखिएको अवस्था परी पडिजकाधिकारीले कुनै ट्रेड यूनियनको दर्ता खारेज गर्दा त्यसको कारण समेत खुलाई सम्बन्धित ट्रेड यूनियनलाई सूचना दिनु पर्नेछ ।

२६. ट्रेड यूनियन संघ र महासंघका पदाधिकारी: यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि ट्रेड यूनियन संघ र ट्रेड यूनियन महासंघले आफ्ना कार्य समितिका पदाधिकारीहरूको कूल संख्याको क्रमशः दश र पच्चीस प्रतिशतमा नबढ्ने गरी कामदारहरूको हक र हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने कार्यमा संलग्न व्यक्तिहरूलाई ट्रेड यूनियन संघ र ट्रेड यूनियन महासंघको पदाधिकारीमा राख्न सक्नेछ।

२७. ट्रेड यूनियन विघटनको सूचना दिनु पर्ने :
(१) कुनै ट्रेड यूनियनको विधान बमोजिम विघटन गर्नु पर्दा त्यसको कारण खुलाई सम्बन्धित पदाधिकारीले पडिजकाधिकारीलाई सूचना दिनु पर्नेछ।

६८५ (४३)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विघटनको सूचना प्राप्त भएपछि पञ्जिकाधिकारीले त्यस्तो विघटन विधान बमोजिम भए नभएको कुराको जाँचबुझ गरी विधान बमोजिम विघटन भएकोमा मात्र त्यस्तो सूचना दर्ता गर्नु पर्नेछ र त्यसरी सूचना दर्ता भएपछि मात्र त्यस्तो ट्रेड यूनियन विघटन भएको मानिनेछ।

२८. दण्ड सजाय : (१) कुनै पदाधिकारीले ट्रेड यूनियनको सम्पत्ति हिनामिना गरेमा वा त्यस्तो सम्पत्तिमा कुनै किसिमको हानि नोक्सानी पु-याउने काम गरेमा त्यस्तो पदाधिकारीलाई श्रम अदालतले पाँच हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा एक वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय गरी त्यस्तो पदाधिकारीबाट हिनामिना वा हानि नोक्सानी भएको विगो समेत भराई दिन सक्नेछ।

(२) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम ट्रेड यूनियनको तर्फबाट पेश गर्नु पर्ने विवरण, प्रतिवेदन, सूचना वा अन्य कागजपत्र पेश नगरेमा वा झुट्टा बनाई पेश गरेमा पञ्जिकाधिकारीले सम्बन्धित पदाधिकारीलाई पाँचसय रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ।

२९. पुनरावेदन: (१) यो ऐन बमोजिम श्रम अदालतले शुरू कारवाही र किनारा गरेको मुद्दामा पुनरावेदन अदालतमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।

(२) यो ऐन बमोजिम पञ्जिकाधिकारीले गरका आदेश उपर श्रम अदालतमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।

(३) श्रम अदालतले शुरू कारवाही र किनारा गरेको वा पञ्जिकाधिकारीले आदेश गरेको

४८६ (४४)
आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

मिनिले पैंतीस दिन भित्र पुनरावेदन गरी सक्नु पर्नेछ ।

३०. श्री ५ को सरकारको विशेषाधिकारः यस ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम अन्तर्गत गठित ट्रेड यूनियन वा ट्रेड यूनियन संघ वा ट्रेड यूनियन महासंघको काम कारवाहीबाट असाधारण परिस्थिति सृजना भई देशको शान्ति सुरक्षामा खलल पार्न सक्ने देखिएमा वा देशको आर्थिक हितको प्रतिकूल हुने भएमा त्यस्ता काम कारवाहीमा रोक लगाउन श्री ५ को सरकारले आवश्यक आदेश वा निर्देशन दिन सक्नेछ ।

३१. नियम बनाउन सक्नेः यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्नको लागि श्री ५ को सरकारले आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।

लालमोहर सदर मिति:- २०४१।०।११।५

आज्ञाले,

वेदव्यास क्षेत्री

श्री ५ को सरकारको सचिव

६८६ (४५)

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।